ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 14ης Δεκεμβρίου 1995 *

Στην υπόθεση C-387/93,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση της Pretura circondariale di Genova (Ιταλία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά

Giorgio Domingo Banchero,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 5, 30, 37, 85, 86, 90, 92 και 95 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet (εισηγητή) και G. Hirsch, προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J. L. Murray και P. Jann, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. B. Elmer
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Banchero, εκπροσωπούμενος από τους Giuseppe Conte και Giuseppe Michele Giacomini, δικηγόρους Γένουας,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Alberto José Navarro González, γενικό διευθυντή Κοινοτικού Νομικού και Θεσμικού Συντονισμού, και Miguel Bravo-Ferrer Delgado, Abogado del Estado,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Catherine de Salins, υποδιευθύντρια, και Jean-Marc Belorgey, chargé de mission στη Διεύθυνση Νομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Enrico Traversa και Anders Christian Jessen, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενους από τον Alberto Dal Ferro, δικηγόρο Βικεντίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Banchero, εκπροσωπουμένου από τους Giuseppe Conte και Giueseppe Michele Giacomini, της Ισπανικής Κυβέρνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Miguel Bravo-Ferrer Delgado, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Jean-Marc Belorgey, της Ιταλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Ivo-Maria Braguglia, avvocato dello Stato, και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τον Enrico Traversa, κατά τη συνεδρίαση της 5ης Απριλίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 20ής Ιουνίου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 30ής Ιουλίου 1993, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Αυγούστου 1993, η Pretura circondariale di Genova υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 5, 30, 37, 85, 86, 90, 92 και 95 της Συνθήκης ΕΟΚ.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο ποινικής διώξεως που εκίνησαν οι ιταλικές αρχές κατά του Banchero λόγω παράνομης κατοχής επεξεργασμένου καπνού αλλοδαπής καταγωγής.

3 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, από της ενάρξεως της ισχύος του νόμου 724, της 10ης Δεκεμβρίου 1975, περί διατάξεων που αφορούν την εισαγωγή και εμπορία προϊόντων επεξεργασμένου καπνού και εισάγουν τροποποιήσεις των κανόνων περί λαθρεμπορίας αλλοδαπών προϊόντων καπνού, ο οποίος τροποποίησε το άρθρο 341 του Testo unico delle disposizioni legislative in materia doganale (κωδικοποίηση τελωνειακών νομοθετικών διατάξεων), που είχε εκδοθεί με το διάταγμα 43 του Προέδρου της Δημοκρατίας της 23ης Ιανουαρίου 1973, τα εγκλήματα λαθρεμπορίας που έχουν ως αντικείμενο καπνό αλλοδαπής καταγωγής εμπίπτουν αποκλειστικώς στις ποινικές διατάξεις της ιταλικής τελωνειακής νομοθεσίας οι οποίες περιέχονται στο εν λόγω διάταγμα.

4 Δυνάμει του άρθρου 25, δεύτερο εδάφιο, του ίδιου διατάγματος, ο κάτοχος αλλοδαπών εμπορευμάτων υποκειμένων σε δασμό φέρει το βάρος να αποδείξει τη νόμιμη προέλευσή τους. Εάν αρνείται ή αδυνατεί να προσκομίσει την ως

άνω απόδειξη, ή εάν τα αποδεικτικά μέτρα που προσκομίζει είναι απρόσφορα, θεωρείται υπαίτιος λαθρεμπορίας, εκτός αν το εμπόρευμα βρίσκεται στην κατοχή του κατόπιν άλλου εγκλήματος το οποίο διέπραξε.

5 Το άρθρο 282, στοιχείο f, του προαναφερθέντος διατάγματος 43 προβλέπει ότι τιμωρείται με χρηματική ποινή, που δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το διπλάσιο ούτε ανώτερη από το δεκαπλάσιο του ύψους των διαφευχθέντων δασμών, αυτός ο οποίος κατέχει αλλοδαπά εμπορεύματα, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που, κατά το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 25, στοιχειοθετούν το έγκλημα της λαθρεμπορίας. Το άρθρο 301 του διατάγματος 43 ορίζει περαιτέρω ότι, σε περίπτωση λαθρεμπορίας, πρέπει πάντοτε να διατάσσεται η δήμευση του αντικειμένου του εγκλήματος. Τέλος, τα άρθρα 295 και 296 του διατάγματος προβλέπουν ποινή φυλακίσεως σε περίπτωση επιβαρυντικών περιστάσεων (τριών έως πέντε ετών) ή σε περίπτωση υποτροπής (μέχρις ενός έτους).

6 Από τη διάταξη παραπομπής προκύπτει ότι για τον Banchero συντάχθηκε έκθεση που πιστοποιούσε ότι βρέθηκαν στην κατοχή του πακέτα σιγαρέτων που αντιπροσώπευαν 2,320 kg επεξεργασμένου καπνού, προελεύσεως άλλων κρατών μελών, τα οποία δεν έφεραν την ταινία του Ιταλικού Δημοσίου που βεβαιώνει την καταβολή των δασμών και των οποίων ο Banchero δεν μπόρεσε να αποδείξει τη νόμιμη προέλευση. Η διάταξη διευκρινίζει, εξ άλλου, ότι ο Banchero διώκεται λόγω μη καταβολής της «πρόσθετης εισαγωγικής εισφοράς», το ύψος της οποίας ισούται προς τον ειδικό φόρο καταναλώσεως που βαρύνει τα εγχώρια προϊόντα.

7 Ο Banchero διώκεται επίσης για το αδίκημα της μη καταβολής φόρου προστιθεμένης αξίας, η διάταξη παραπομπής όμως αναφέρει ότι ο κατηγούμενος απηλλάγη από το σκέλος αυτό της κατηγορίας. Ο Banchero εξακολουθεί να κατηγορείται για το έγκλημα της λαθρεμπορίας που προβλέπεται στα άρθρα 282, στοιχείο f, και 341 του διατάγματος 43 του Προέδρου της Δημοκρατίας.

8 Ενώπιον του εθνικού δικαστή, ο Banchero αμφισβήτησε ότι συμβιβάζονται προς το κοινοτικό δίκαιο το ιταλικό μονοπώλιο επεξεργασμένου καπνού και ορισμένες διατάξεις που ισχύουν επί της εισαγωγής προϊόντων επεξεργασμένου καπνού προελεύσεως άλλων κρατών μελών.

9 Με διάταξη της 14ης Μαρτίου 1992, ο Pretore di Genova ανέστειλε τη δίκη και υπέβαλε στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης, προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 5, 30, 37, 85, 86, 90, 92 και 95 της Συνθήκης και των άρθρων 2, 4, παράγραφος 1, και 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 72/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972, περί των φόρων, πλην των φόρων κύκλου εργασιών, οι οποίοι επιβαρύνουν την κατανάλωση των επεξεργασμένων καπνών (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 35).

10 Με διάταξη της 19ης Μαρτίου 1993, υπόθεση C-157/92 (Συλλογή 1993, σ. I-1085), το Δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτη την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, με την αιτιολογία ότι τα περιεχόμενα στη διάταξη παραπομπής στοιχεία, περιέχοντας αόριστη μνεία των νομικών και πραγματικών καταστάσεων στις οποίες αναφερόταν ο εθνικός δικαστής, δεν το διευκόλυναν να δώσει λυσιτελή ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου.

11 Υπ' αυτές τις συνθήκες, ο Pretore di Genova απευθύνθηκε εκ νέου στο Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης, και υπέβαλε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«*Ερώτημα Ι*

Συμβιβάζονται με τα άρθρα 5, 30, 37, 85, 86, 90, 92 και 95 της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, σε συνδυασμό μεταξύ τους, η φύση και τα χαρακτηριστικά ενός εθνικού μονοπωλίου, όπως αυτό που προκύπτει — λαμβανομένης υπόψη και της εφαρμογής του στην πράξη — από την ισχύουσα στην Ιταλία νομοθεσία στον τομέα του καπνού, όσον αφορά ειδικότερα το ζήτημα της αποκλειστικότητας παραγωγής, εμπορίας, πωλήσεως και εν γένει διανομής εκ μέρους του εθνικού μονοπωλίου, αποκλειστικότητας που ανατίθεται στο εθνικό μονοπώλιο μέσω μηχανισμού που είναι αφ' εαυτού ικανός να δημιουργεί διακρίσεις κατά την έννοια του άρθρου 37 της Συνθήκης, να επιτρέπει προτιμησιακές επιλογές που ενδέχεται να στοιχειοθετούν "μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος" κατά την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης και να καθιστά δυνατή την καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσεως, κατά παράβαση των άρθρων 86 και 90 της Συνθήκης;

Ειδικότερα:

Συμβιβάζεται με το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ η εθνική ρύθμιση που αναθέτει κατ' αποκλειστικότητα τη λιανική πώληση του αλλοδαπού επεξεργασμένου καπνού σε επιχείρηση που κατέχει το μονοπώλιο πωλήσεως των προϊόντων αυτών, ούτως ώστε το μόνο κύκλωμα εμπορίας των αλλοδαπών αυτών επεξεργασμένων καπνών να αποτελείται μόνο από τους μεταπωλητές στους οποίους έχει δώσει σχετική άδεια το μονοπώλιο αυτό; Σε περίπτωση κατά την οποία η εθνική ρύθμιση κριθεί ασυμβίβαστη, αποτελεί η εθνική ρύθμιση μέτρο αποτελέσματος ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών αντιβαίνον προς το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ;

Ερώτημα ΙΙ

Συμβιβάζεται προς το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, η εθνική ρύθμιση που τιμωρεί τη διαφυγή φόρου καταναλώσεως επί του επεξεργασμένου καπνού προελεύσεως άλλων κρατών μελών, ανεξάρτητα από την ποσότητά τους, με την επιβολή κυρώσεως υπέρμετρης σε σχέση με τη βαρύτητα της παραβάσεως, καθόσον προβλέπει σε κάθε περίπτωση, ακόμη και στην περίπτωση ασημάντων ποσοτήτων καπνού, τόσο την επιβολή ποινικής κυρώσεως, όσο και τη δήμευση του εμπορεύματος; Σε περίπτωση κατά την οποία η εθνική ρύθμιση κριθεί ασυμβίβαστη, αποτελεί αυτή μέτρο αποτελέσματος ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών αντιβαίνον προς το άρθρο 30 της Συνθήκης;

Ερώτημα ΙΙΙ

Συμβιβάζεται προς το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, σε συνδυασμό προς το άρθρο 86, δεύτερη παράγραφος, στοιχείο β', η εθνική ρύθμιση που αναθέτει αποκλειστικά τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού, ακόμη και προελεύσεως άλλου κράτους μέλους, σε επιχείρηση που κατέχει το μονοπώλιο πωλήσεως των προϊόντων αυτών, έστω και αν η επιχείρηση αυτή δεν

είναι σε θέση να ικανοποιεί την υπάρχουσα στην αγορά του εν λόγω προϊόντος ζήτηση, με αποτέλεσμα η αποκλειστική αυτή ανάθεση να περιορίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των κοινοτικών εμπορευμάτων και να δημιουργεί καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσεως εκ μέρους της επιχειρήσεως που κατέχει το μονοπώλιο;»

Επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

12 Κατά την προφορική διαδικασία, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι το πρώτο και το τρίτο ερώτημα ήσαν απαράδεκτα, διότι η απάντηση του Δικαστηρίου σ' αυτά δεν ήταν αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς.

13 Η παρατήρηση αυτή δεν γίνεται δεκτή.

14 Σημειώνεται σχετικώς ότι, κατά τον Pretore di Genova, οι διατάξεις τις οποίες παρέβη ο Banchero επιδιώκουν και την προστασία του εθνικού μονοπωλίου επεξεργασμένου καπνού. Ο Pretore di Genova προσθέτει ότι, αν το όλο σύστημα του εθνικού μονοπωλίου ήταν ασυμβίβαστο με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου τις οποίες μνημονεύει, και ειδικότερα με τα άρθρα 30 και 90 της Συνθήκης, αυτό θα είχε αντίκτυπο στην ποινική δίωξη κατά του Banchero.

15 Κατά πάγια όμως νομολογία, μόνο στα εθνικά δικαστήρια, τα οποία έχουν επιληφθεί της διαφοράς και τα οποία οφείλουν να αναλάβουν την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, εναπόκειται να εκτιμούν, εν όψει των ιδιομορφιών κάθε υποθέσεως, τόσο το αναγκαίον της εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως για να μπορέσουν να εκδώσουν τη δική τους απόφαση, όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλουν στο Δικαστήριο (βλ. ιδίως απόφαση της 2ας Ιουνίου 1994, υπόθεση C-30/93, AC-ATEL Electronics Vertriebs (Συλλογή 1994, σ. I-2305, σκέψη 18).

16 Με τις γραπτές τους παρατηρήσεις, η Επιτροπή και η Ισπανική Κυβέρνηση παρατηρούν ακόμη ότι το παραπέμπον δικαστήριο αναφέρεται στα άρθρα 5, 85, 92 και 95 της Συνθήκης, χωρίς να δίνει καμμία διευκρίνιση, ούτε καν να εξηγεί τα πραγματικά περιστατικά περί των οποίων διερωτάται.

17 Το άρθρο 5 επιβάλλει στα κράτη μέλη να εκπληρώνουν ευσυνείδητα τις κοινοτικές τους υποχρεώσεις. Κατά πάγια όμως νομολογία, η διάταξη αυτή δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστεί αυτοτελώς, όταν η κρινόμενη κατάσταση διέπεται από ειδική διάταξη της Συνθήκης, όπως συμβαίνει εν προκειμένω (βλ. απόφαση της 11ης Μαρτίου 1992, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-78/90 έως C-83/90, Compagnie commerciale de l'Ouest κ.λπ., Συλλογή 1992, σ. I-1847, σκέψη 19). Συνεπώς, τα τιθέμενα ερωτήματα κατά το μέτρο που αφορά συνδυασμό διατάξεων της Συνθήκης, μεταξύ των οποίων μνημονεύεται και το άρθρο 5, πρέπει να εξεταστούν, όσον αφορά το άρθρο αυτό, μόνο σε συνάρτηση προς τις ειδικότερες διατάξεις επί των οποίων ζητείται απάντηση του Δικαστηρίου, και ιδίως, εν όψει των στοιχείων της δικογραφίας, προς τα άρθρα 90 και 86.

18 Σχετικά με τα άρθρα 85 και 92, ο Pretore δεν εξηγεί τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς που τον παρακινούν να διερωτηθεί περί της υπάρξεως συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων ή εναρμονισμένων πρακτικών κατά την έννοια του άρθρου 85, ή ακόμη περί της υπάρξεως ενισχύσεων κατά την έννοια του άρθρου 92.

19 Επομένως, το Δικαστήριο, όπως στην υπόθεση C-157/92, έτσι και στην παρούσα υπόθεση, δεν είναι σε θέση να παράσχει στο παραπέμπον δικαστήριο λυσιτελή ερμηνεία των άρθρων αυτών.

20 Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά το άρθρο 95 της Συνθήκης. Από τη διάταξη παραπομπής προκύπτει, πράγματι, ότι ο εθνικός δικαστής δεν ερωτά το Δικαστήριο αν μια ποινική ρύθμιση όπως η επίδικη αντιβαίνει προς το άρθρο 95, αλλά αν μια ποινή όπως αυτή στην οποία υπόκειται ο Banchero μπορεί να θεω-

ρηθεί ως μέτρο αποτελέσματος ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό επί των συναλλαγών, απαγορευόμενο από το άρθρο 30 της Συνθήκης, κατά το μέτρο που είναι δυσανάλογη προς τη βαρύτητα της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Το ζήτημα αυτό αφορά την ερμηνεία του άρθρου 30 και μόνον.

21 Παρέλκει, επομένως, η απάντηση στα τιθέμενα ερωτήματα, κατά το μέτρο που αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 85, 92 και 95 της Συνθήκης.

Επί της ουσίας

22 Όπως προκύπτει από τα νομικά και πραγματικά στοιχεία τα οποία γνωστοποιεί ο Pretore di Genova με τη δεύτερη διάταξή του, με τα τρία προδικαστικά του ερωτήματα, όπως περιορίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο στην ερμηνεία των άρθρων 5, 30, 37, 86 και 90 της Συνθήκης, και παρά την εμφανή γενικολογία του πρώτου σκέλους του πρώτου ερωτήματος, αυτός διερωτάται, στην ουσία, κατά πόσον συμβιβάζεται με τις διατάξεις της Συνθήκης ένα σύστημα διανομής που αναθέτει τη λιανική πώληση καπνού αποκλειστικά στα πρατήρια που έχουν λάβει σχετική άδεια από τη δημοσία αρχή (πρώτο και τρίτο ερώτημα). Διερωτάται επίσης αν το άρθρο 30 της Συνθήκης κωλύει την εφαρμογή των ποινικών διατάξεων που προβλέπονται στο πλαίσιο ενός τέτοιου συστήματος (δεύτερο ερώτημα).

23 Κατά τα λοιπά, η δικογραφία δεν περιλαμβάνει, ούτως ή άλλως, επαρκώς ακριβή στοιχεία που να καθιστούν δυνατή τη λυσιτελή εξέταση άλλων πτυχών της επίδικης εθνικής νομοθεσίας, όπως εκείνων που αφορούν την παραγωγή, την εισαγωγή ή ακόμη τη συσκευασία αυτών των προϊόντων.

24 Ενδείκνυται να δοθεί πρώτα απάντηση στο πρώτο και στο τρίτο ερώτημα.

Επί του πρώτου ερωτήματος

25 Ο εθνικός δικαστής διερωτάται αν συμβιβάζεται προς τα άρθρα 30 και 37 της Συνθήκης ένα σύστημα διανομής του επεξεργασμένου καπνού όπως το οργανωμένο από την ιταλική νομοθεσία.

Επί του άρθρου 37 της Συνθήκης

26 Όπως προκύπτει από το γράμμα του, το άρθρο 37, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, που αφορά ειδικά τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα, αφορά καταστάσεις στις οποίες οι εθνικές αρχές είναι σε θέση να ελέγχουν ή να διευθύνουν τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών, ή, ακόμη, να τις επηρεάζουν αισθητά μέσω οργανισμού συνεστημένου προς τούτο ή κατά παραχώρηση ασκουμένου μονοπωλίου (αποφάσεις της 4ης Μαΐου 1988, υπόθεση 30/87, Bodson, Συλλογή 1988, σ. 2479, σκέψη 13, και της 27ης Απριλίου 1994, υπόθεση C-393/92, Almelo κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-1477, σκέψη 29).

27 Όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο με τις αποφάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 1976, υπόθεση 59/75, Manghera κ.λπ. (Συλλογή τόμος 1976, σ. 27), της 13ης Μαρτίου 1979, υπόθεση 91/78, Hansen (Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 515), και της 7ης Ιουνίου 1983, υπόθεση 78/82, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1983, σ. 1955), το άρθρο 37 της Συνθήκης δεν επιβάλλει την ολοκληρωτική κατάργηση των κρατικών μονοπωλίων εμπορικού χαρακτήρα, αλλά επιτάσσει τη διαρρύθμισή τους κατά τρόπον ώστε να αποκλείεται, ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως, οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ υπηκόων των κρατών μελών. Τόσο από το κείμενο του άρθρου 37, όσο και από τη θέση του στο σύστημα της Συνθήκης προκύπτει ότι το άρθρο αυτό αποβλέπει στην εξασφάλιση της τηρήσεως του θεμελιώδους κανόνα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων σε ολόκληρη την κοινή αγορά, ιδίως με την κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών και των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και στην κατ' αυτόν τον τρόπο διατήρηση κανονικών συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ των οικονομιών των κρατών μελών, στην περίπτωση που, σε κάποιο από τα κράτη αυτά, ένα συγκεκριμένο προϊόν υπόκειται σε κρατικό μονοπώλιο εμπορικού χαρακτήρα.

28 Πρέπει να υπομνησθεί κατ' αρχάς ότι τα ερωτήματα του εθνικού δικαστή παρεμπιπτόντως μόνον αφορούν την παραγωγή και την εισαγωγή καπνού στην Ιταλία.

29 Έπειτα, το άρθρο 37 δεν αναφέρεται σε εθνικές διατάξεις που δεν αφορούν την άσκηση, από δημόσιο μονοπώλιο, του δικαιώματός του αποκλειστικότητας, αλλά αναφέρεται γενικά στην παραγωγή και εμπορία εμπορευμάτων, είτε αυτά υπάγονται είτε δεν υπάγονται στο εν λόγω μονοπώλιο (απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1979, υπόθεση 120/78, Rewe-Zentral, γνωστή ως Cassis de Dijon, Συλλογή τόμος 1979/Ι, σ. 321, σκέψη 7). Το ίδιο ακριβώς ισχύει προκειμένου για ένα σύστημα διανομής όπως αυτό που αποτελεί αντικείμενο των προδικαστικών ερωτημάτων, εκτός εάν αποδεικνυόταν ότι οι επίδικες διατάξεις επιτρέπουν στις εθνικές αρχές να επεμβαίνουν στην επιλογή του τί θα προμηθεύονται οι λιανοπωλητές.

30 Σημειώνεται σχετικώς ότι η ιταλική νομοθεσία επιφυλάσσει την αποκλειστικότητα της λιανικής πωλήσεως του επεξεργασμένου καπνού σε ιδιώτες, στους οποίους η Amministrazione autonoma dei monopoli di Stato (στο εξής: AAMS) έχει χορηγήσει παραχωρητήριο ή άδεια. Δεν προκύπτει από τη δικογραφία ότι η εν λόγω νομοθεσία επιτρέπει στις εθνικές αρχές να επεμβαίνουν, διά της AAMS, στη διαχείριση των καπνοπωλείων ούτως ώστε να ελέγχουν ή να επηρεάζουν τις επιλογές των λιανοπωλητών ως προς τα προϊόντα που θα προμηθεύονται, είτε για να εξασφαλίσουν αγορά στα παραγόμενα από το μονοπώλιο προϊόντα (βλ., για μια αντίθετη περίπτωση, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1990, υπόθεση C-347/88, Επιτροπή κατά Ελλάδος, Συλλογή 1990, σ. I-4747, σκέψεις 43 και 44), είτε για να ευνοήσουν ή να αποθαρρύνουν ορισμένα ρεύματα εισαγωγής από άλλα κράτη μέλη. Η Ιταλική Κυβέρνηση διευκρίνισε άλλωστε, απαντώντας σε σχετική ερώτηση του Δικαστηρίου, ότι αφήνεται στην ελεύθερη εκτίμηση των λιανοπωλητών να επιλέξουν τί προϊόντα θα προμηθεύονται, ανάλογα με τη ζήτηση στην αγορά.

31 Επομένως, στο πρώτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 37 της Συνθήκης δεν ασκεί επιρροή σε μια εθνική νομοθε-

σία όπως η ιταλική, η οποία επιφυλάσσει τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού σε διανομείς που έχουν λάβει άδεια από τη δημόσια αρχή, άπαξ αυτή η τελευταία δεν επεμβαίνει στην επιλογή των προϊόντων τα οποία προμηθεύονται οι λιανοπωλητές.

Επί του άρθρου 30 της Συνθήκης

32 Κατά το άρθρο 30 της Συνθήκης, απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εισαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος.

33 Κατά πάγια νομολογία, κάθε εμπορική κανονιστική ρύθμιση δυνάμενη να επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο πρέπει να θεωρείται ως μέτρο αποτελέσματος ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό (απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, υπόθεση 8/74, Dassonville, Συλλογή τόμος 1974, σ. 411, σκέψη 5).

34 Όπως όμως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1993, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-267/91 και C-268/91, Keck και Mithouard (Συλλογή 1993, σ. I-6097, σκέψη 16), δεν είναι ικανή να επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο, κατά την έννοια της νομολογίας Dassonville, η επί προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών εφαρμογή εθνικών διατάξεων που περιορίζουν ή απαγορεύουν ορισμένες μορφές πωλήσεως, αρκεί οι διατάξεις αυτές να εφαρμόζονται σε όλους τους επιχειρηματίες του οικείου κλάδου που ασκούν τη δραστηριότητά τους στο εθνικό έδαφος και αρκεί να επηρεάζουν κατά τον ίδιο τρόπο, και νομικώς και πραγματικώς, την εμπορία των εθνικών προϊόντων και των προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών.

35 Διαπιστώνεται ότι οι παραπάνω προϋποθέσεις πληρούνται εν προκειμένω από την επίδικη νομοθεσία, καθ' όσον αυτή επιφυλάσσει τη λιανική πώληση καπνού στους αδειούχους διανομείς.

36 Η επίδικη νομοθεσία δεν αναφέρεται στα χαρακτηριστικά των προϊόντων, αλλά αφορά αποκλειστικά τον τρόπο λιανικής πωλήσεως του επεξεργασμένου καπνού, εφόσον απαγορεύει την πώληση των προϊόντων αυτών στον καταναλωτή εκτός των καπνοπωλείων που έχουν άδεια. Την εκτίμηση αυτή δεν μεταβάλλει το γεγονός ότι η εν λόγω νομοθεσία εφαρμόζεται σε ορισμένη κατηγορία προϊόντων, τα προϊόντα επεξεργασμένου καπνού, και όχι στο λιανικό εμπόριο εν γένει (βλ. σχετικώς αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1993, υπόθεση C-292/92, Hünermund κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-6787, και της 29ης Ιουνίου 1995, υπόθεση C-391/93, Επιτροπή κατά Ελλάδος, Συλλογή 1995, σ. I-1621).

37 Περαιτέρω, η επιβαλλόμενη σε όλους τους επιχειρηματίες υποχρέωση να διανέμουν τα προϊόντα τους μέσω των αδειούχων λιανοπωλητών εφαρμόζεται χωρίς να γίνεται διάκριση αναλόγως της καταγωγής των οικείων προϊόντων και δεν επηρεάζει την εμπορία των προερχομένων από άλλα κράτη μέλη προϊόντων διαφορετικά απ' ό,τι την των εγχωρίων.

38 Ο εθνικός δικαστής, λαμβάνοντας υπόψη τη κατανομή των καπνοπωλείων επί του ιταλικού εδάφους, τα ωράρια λειτουργίας τους και τις ελλείψεις της λειτουργίας τους, καθώς και τον ανεπαρκή εφοδιασμό ορισμένων καπνοπωλείων στις μάρκες σιγαρέτων που ζητούνται σπανιότερα από τους καταναλωτές ή τις κατά καιρούς παρατηρούμενες διακοπές του εφοδιασμού λόγω απεργιών, το σύστημα αδειών για τη λειτουργία καπνοπωλείων προκαλεί περιορισμούς των συναλλαγών αντιθέτους προς το άρθρο 30 της Συνθήκης.

39 Από τη δικογραφία όμως δεν προκύπτει ότι η χορήγηση αδειών λειτουργίας καπνοπωλείων είναι περιορισμένη σε τέτοιο βαθμό, ώστε να πλήττει τον ικανοποιητικό εφοδιασμό των καταναλωτών σε καπνό, εγχώριο ή εισαγόμενο. Η Ιταλική Κυβέρνηση διευκρίνισε, απαντώντας σε σχετική ερώτηση του Δικαστηρίου, ότι η επίδικη νομοθεσία επιδιώκει την εξασφάλιση της βελτίστης γεωγραφικής κατανομής των λιανοπωλητών, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη θεωρήσεις χωροταξικές και αφορώσες την εγγύτητα των καπνοπωλείων προς τα σημεία συγκεντρώσεως της πελατείας.

40 Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να σημειωθεί ότι οι ατέλειες που ενδέχεται να επηρεάσουν το δίκτυο λιανικής πωλήσεως δεν θίγουν περισσότερο την πώληση του καπνού που προέρχεται από άλλα κράτη μέλη απ' ό,τι του καπνού που παράγεται στο εθνικό έδαφος.

41 Η Επιτροπή, αναφερόμενη στις αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 1991, υποθέσεις C-369/88, Delattre (Συλλογή 1991, σ. I-1487), και C-60/89, Monteil και Samani (Συλλογή 1991, σ. I-1547), ισχυρίζεται ότι ένα καθεστώς λιανικής πωλήσεως καπνού όπως το ιταλικό, διοχετεύοντας τις πωλήσεις καπνού, είναι ικανό να επηρεάσει τις δυνατότητες εμπορίας των εισαγομένων προϊόντων και μπορεί, υπ' αυτές τις συνθήκες, να συνιστά μέτρο αποτελέσματος ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, κατά την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης. Συγκεκριμένα, η AAMS διατηρεί υπό τον έλεγχό της το δίκτυο διανομής, αυτή δε η «συγκεντρωτική διοχέτευση» ενισχύεται στα προηγούμενά της στάδια με το εν τοις πράγμασι μονοπώλιο στο οποίο κατέχει η διοίκηση επί του χονδρικού εμπορίου όλων των προϊόντων καπνού στην Ιταλία.

42 Πρέπει όμως να παρατηρηθεί ότι — όπως υπέμνησε η ίδια η Επιτροπή με τις γραπτές της παρατηρήσεις — το ιταλικό μονοπώλιο καπνού αναδιοργανώθηκε κατά τρόπον ώστε η AAMS να εγκαταλείψει την απευθείας διαχείριση των καπνοπωλείων, να εξασφαλίζεται δε στους αδειούχους λιανοπωλητές η απευθείας πρόσβαση στους χονδρεμπόρους. Η Επιτροπή διαβεβαίωσε επίσης ότι οι καταγγελίες που της είχαν υποβληθεί δεν περιείχαν καμμία μνεία περί ασκήσεως πρακτικής διακρίσεων εκ μέρους του μονοπωλίου εις βάρος των κοινοτικών παραγωγών. Τέλος, όπως επεσήμανε ήδη το Δικαστήριο στη σκέψη 30 της παρούσας αποφάσεως, η Ιταλική Κυβέρνηση δήλωσε ότι οι λιανοπωλητές αποφάσιζαν ελεύθερα τα του εφοδιασμού του καπνοπωλείου τους με βάση την κατάσταση της αγοράς. Η Επιτροπή δεν απέκρουσε αυτόν τον ισχυρισμό.

43 Το γεγονός ότι οι παραγωγοί επεξεργασμένου καπνού των άλλων κρατών μελών προτίμησαν να χρησιμοποιούν τις αποθήκες της AAMS, αντί να δημιουργήσουν — όπως τους το επέτρεπε το άρθρο 1 του προαναφερθέντος

νόμου 724 της 10ης Δεκεμβρίου 1975 — δικές τους αποθήκες χονδρικής, δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ιταλική νομοθεσία διοχετεύει τις πωλήσεις επεξεργασμένου καπνού και μπορεί να συνιστά μέτρο αποτελέσματος ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών. Αυτή η επιλογή των εν λόγω επιχειρηματιών δικαιολογείται, πράγματι, από δικούς τους λόγους, που συναρτώνται ιδίως προς τη μείωση του κόστους χονδρικής διανομής των προϊόντων καπνού.

44 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι μια εθνική νομοθεσία, όπως η ιταλική, η οποία αναθέτει τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού πάσης προελεύσεως σε αδειούχους διανομείς, χωρίς όμως να παρακωλύει μ' αυτόν τον τρόπο την είσοδο στην εθνική αγορά προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών και πάντως χωρίς να δυσχεραίνει την είσοδο αυτή περισσότερο απ' ό,τι δυσχεραίνει την είσοδο των εγχωρίων προϊόντων στο δίκτυο διανομής, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης.

Επί του τρίτου ερωτήματος

45 Ο εθνικός δικαστής ερωτά το Δικαστήριο αν τα άρθρα 5, 90 και 86 της Συνθήκης κωλύουν μια εθνική νομοθεσία να αναθέτει τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού αποκλειστικά σε διανομείς στους οποίους χορηγεί σχετική άδεια η δημόσια αρχή. Διερωτάται ειδικότερα μήπως ένα οργανωμένο μ' αυτόν τον τρόπο σύστημα διανομής, ο έλεγχος του οποίου ανατίθεται σε μια επιχείρηση που κατέχει το μονοπώλιο πωλήσεως αυτών των προϊόντων, καταλήγει στη δημιουργία δεσπόζουσας θέσεως, κατά την έννοια του άρθρου 86, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο β', που απαγορεύει στις επιχειρήσεις να ασκούν πρακτικές συνιστάμενες στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημία των καταναλωτών.

46 Μεταξύ των υποχρεώσεων που τα κράτη μέλη οφείλουν, σύμφωνα με το άρθρο 5, να εκπληρώνουν ευσυνείδητα συγκαταλέγεται, πράγματι, και η προβλεπόμενη στο άρθρο 90, παράγραφος 1, η οποία τους επιβάλλει να μη θεσπίζουν

ούτε να διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της Συνθήκης, ιδίως προς εκείνους των άρθρων 7, που μετετράπη στο άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΚ, και 85 μέχρι 94, ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα.

47 Διαπιστώνεται, κατ' αρχάς, ότι — αντίθετα απ' ό,τι αφήνει ίσως να εννοηθεί η διατύπωση του ερωτήματος του παραπέμποντος δικαστηρίου — η AAMS δεν διαθέτει αποκλειστικά δικαιώματα για τη διανομή όλων των προϊόντων επεξεργασμένου καπνού, ασχέτως προελεύσεως.

48 Ειδικότερα, το άρθρο 1 του προαναφερθέντος νόμου 724 της 10ης Δεκεμβρίου 1975, που αναδιοργάνωσε το ιταλικό μονοπώλιο καπνού, επιτρέπει ο προερχόμενος από άλλα κράτη μέλη της Κοινότητας επεξεργασμένος καπνός, που αντιπροσωπεύει σημαντική μερίδα της αγοράς, να εισάγεται σε άλλες αποθήκες χονδρικής διανομής, μη ανήκουσες στην AAMS. Η διάταξη αυτή επιτρέπει, επομένως, στους παραγωγούς αυτών των προϊόντων να δημιουργούν δικές τους αποθήκες χονδρικής και να προωθούν έτσι απευθείας την εμπορία των προϊόντων τους στους λιανοπωλητές.

49 Όπως επισημαίνει, έπειτα, η Επιτροπή με τις γραπτές της παρατηρήσεις, η δραστηριότητα της AAMS στο στάδιο της λιανικής πωλήσεως, που συνίσταται ουσιαστικά στο να χορηγεί άδειες λειτουργίας καπνοπωλείων και να ελέγχει τον αριθμό και την κατανομή τους επί του ιταλικού εδάφους, αποτελεί άσκηση δημοσίας εξουσίας και όχι κατά κυριολεξίαν οικονομική δραστηριότητα. Είναι άλλωστε αδιαμφισβήτητο ότι τα κρατικά καπνοπωλεία, τα οποία διαχειριζόταν απευθείας το μονοπώλιο, καταργήθηκαν το 1983 και δεν προκύπτει ότι η AAMS μετέχει στην κυρίως ειπείν εμπορική δραστηριότητα των λιανοπωλητών (βλ. σκέψεις 30 και 42 ανωτέρω).

50 Ασφαλώς, αν στη δραστηριότητα αποθηκεύσεως — την οποία ασκεί στην πράξη η AAMS για όλα τα προϊόντα καπνού — προστεθεί το συνδυασμένο αποτέλεσμα αφενός μεν των αποκλειστικών δικαιωμάτων που διατηρεί στον τομέα της παραγωγής και της χονδρικής εμπορίας των εγχωρίων καπνών, αφε-

τέρου δε η άσκηση δημοσίας εξουσίας που της ανατίθεται στο στάδιο της λιανικής πωλήσεως, η εν λόγω επιχείρηση μπορεί να περιέλθει σε δεσπόζουσα θέση στην αγορά διανομής επεξεργασμένου καπνού.

51 Ωστόσο, πρέπει να υπομνησθεί ότι το γεγονός και μόνον της δημιουργίας δεσπόζουσας θέσεως διά της χορηγήσεως αποκλειστικών δικαιωμάτων, κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, δεν είναι αυτό καθαυτό ασυμβίβαστο προς το άρθρο 86. Ένα κράτος μέλος παραβαίνει τις απαγορεύσεις και των δύο αυτών διατάξεων, μόνον όταν η άσκηση αφ' εαυτής των αποκλειστικών δικαιωμάτων που έχουν χορηγηθεί στην οικεία επιχείρηση την άγει σε καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεώς της (βλ. αποφάσεις της 10ης Δεκεμβρίου 1991, υπόθεση C-179/90, Merci convenzionali Porto di Genova, Συλλογή 1991, σ. I-5889, σκέψη 17, και της 5ης Οκτωβρίου 1994, υπόθεση C-323/93, Centre d'insémination de la Crespelle, Συλλογή 1994, σ. I-5077, σκέψη 18).

52 Όπως επισημάνθηκε όμως στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, το γεγονός ότι οι παραγωγοί επεξεργασμένου καπνού των άλλων κρατών μελών προτίμησαν να χρησιμοποιούν τις αποθήκες της AAMS, αντί να δημιουργήσουν δικές τους, μπορεί να δικαιολογηθεί από δικούς τους λόγους. Δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η ιταλική νομοθεσία — η οποία τροποποιήθηκε ακριβώς για να ανοίξει το χονδρικό εμπόριο καπνού στα προερχόμενα από τα άλλα κράτη μέλη της Κοινότητας προϊόντα — άγει την AAMS σε διοχέτευση των πωλήσεων επεξεργασμένου καπνού και σε καταχρηστική, ως εκ τούτου, εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεως της οποίας ενδεχομένως απολαύει στην αγορά διανομής.

53 Εξ άλλου, δεν προκύπτει από τη δικογραφία ότι το καθιερούμενο με τη νομοθεσία αυτή σύστημα λιανικής διανομής καπνού, αναθέτοντας αποκλειστικά στην AAMS τη χορήγηση αδειών εκμεταλλεύσεως καπνοπωλείου, οδηγεί σε μια κατάσταση επιζήμια για τα συμφέροντα των καταναλωτών, κατά την έννοια του άρθρου 86, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο β', της Συνθήκης. Εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να υποστηριχθεί, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των όσων που ήδη επισημάνθηκαν στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, ότι το σύστημα αυτό δεν είναι προδήλως σε θέση να ικανοποιήσει τη ζήτηση των καταναλωτών (βλ., a contrario, απόφαση της 23ης Απριλίου 1991, στην υπόθεση C-41/90, Höfner και Elser, Συλλογή 1991, σ. I-1979, σκέψη 31).

54 Όσον αφορά τους λιανοπωλητές, παρατηρείται ότι ούτε αυτοί διαθέτουν κάποιο αποκλειστικό ή ειδικό δικαίωμα διανομής στον τόπο εγκαταστάσεώς τους. Η επίδικη νομοθεσία ρυθμίζει απλώς την πρόσβασή τους στην αγορά της λιανικής διανομής καπνού. Εφόσον οι αδειούχοι λιανοπωλητές ικανοποιούν ανταγωνιστικά τις ανάγκες των καταναλωτών σε καπνό και σιγαρέτα, κανένα καπνοπωλείο δεν διαθέτει κάποιο ιδιαίτερο πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών του. Δεν μπορούν, επομένως, να θεωρηθούν επιχειρήσεις κατέχουσες δικαιώματα περιγραφόμενα στο άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

55 Κατά μείζονα λόγο, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η ιταλική νομοθεσία καθιερώνει υπέρ των αδειούχων λιανοπωλητών σειρά εδαφικώς ορισμένων μονοπωλίων δημιουργώντας έτσι στο σύνολο της εθνικής επικράτειας δεσπόζουσα θέση κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης (βλ., σχετικώς, προαναφερθείσα απόφαση Centre d'insémination de la Crespelle, σκέψη 17).

56 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι τα άρθρα 5, 90 και 86 της Συνθήκης δεν κωλύουν μια εθνική νομοθεσία, όπως η ιταλική, να αναθέτει τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού αποκλειστικά σε διανομείς στους οποίους χορηγεί σχετική άδεια η δημόσια αρχή.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

57 Ο εθνικός δικαστής ερωτά ακόμη το Δικαστήριο αν το άρθρο 30 της Συνθήκης αντιτίθεται σε μια ποινική νομοθεσία όπως αυτή δυνάμει της οποίας διώκεται ο Banchero.

58 Ενώ, κατ' αρχήν, η ποινική νομοθεσία και οι κανόνες της ποινικής δικονομίας εξακολουθούν να εμπίπτουν στη δικαιοδοσία των κρατών μελών, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το κοινοτικό δίκαιο θέτει όρια ως προς τα μέτρα ελέγχου που το δίκαιο αυτό επιτρέπει στα κράτη μέλη να διατηρούν εν ισχύι στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και των προσώπων. Τα διοικητικά ή ποινικά μέτρα δεν δύνανται να υπερβαίνουν τα όρια του απολύτως αναγκαίου, οι διατυπώσεις ασκήσεως του ελέγχου δεν δύνανται να διαμορφώνονται κατά τρόπον ώστε να περιορίζουν την επι-

διωκόμενη από τη Συνθήκη ελευθερία και δεν πρέπει να απειλούνται για την παράβασή τους κυρώσεις τόσο δυσανάλογες σε σχέση προς τη βαρύτητα της παραβάσεως, ώστε να καθίστανται τροχοπέδη στην εν λόγω ελευθερία (απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1981, υπόθεση 203/80, Casati, Συλλογή 1981, σ. 2595, σκέψη 27· βλ. επίσης αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1980, υπόθεση 157/79, Pieck, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 423, σκέψη 19, και της 25ης Φεβρουαρίου 1988, υπόθεση 299/86, Drexl, Συλλογή 1988, σ. 1213, σκέψη 18).

59 Στην προκειμένη περίπτωση, — όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στις παραγράφους 45 και 46 των προτάσεών του — ο Banchero δεν κατηγορείται για παράνομη εισαγωγή επεξεργασμένου καπνού, αλλά διότι βρέθηκαν στην κατοχή του προϊόντα καπνού για τα οποία δεν είχε πληρωθεί ειδικός φόρος καταναλώσεως, κατά τα λοιπά σύμφωνος προς το κοινοτικό δίκαιο.

60 Οι κυρώσεις στις οποίες υπόκειται ο Banchero ουδόλως εμποδίζουν την εισαγωγή επεξεργασμένου καπνού από άλλα κράτη μέλη, αλλά επιδιώκουν απλώς να αποτρέψουν τον καταναλωτή να προμηθεύεται καπνό για τον οποίο δεν έχουν καταβληθεί οι σύμφωνοι με το κοινοτικό δίκαιο φόροι, μέσω μεταπωλητών στερουμένων της σχετικής αδείας, οι οποίοι ενεργούν κατά παράβαση της ιταλικής νομοθεσίας περί διανομής του επεξεργασμένου καπνού.

61 Κατά συνέπεια, η αυστηρότητα αυτών των κυρώσεων εκφεύγει πάσης κρίσεως με γνώμονα το κοινοτικό δίκαιο.

62 Επομένως, το άρθρο 30 της Συνθήκης δεν κωλύει μια εθνική νομοθεσία, όπως η ιταλική, να τιμωρεί ως έγκλημα λαθρεμπορίας την υπό του καταναλωτή παράνομη κατοχή επεξεργασμένου καπνού προερχομένου από άλλα κράτη μέλη, για τον οποίο δεν έχει καταβληθεί ο σύμφωνος με το κοινοτικό δίκαιο ειδικός φόρος καταναλώσεως, ενώ η λιανική πώληση αυτών των προϊόντων, όπως και η των εγχωρίων προϊόντων του ίδιου τύπου, ανατίθεται αποκλειστικά σε διανομείς στους οποίους χορηγεί σχετική άδεια η δημόσια αρχή.

Επί των δικαστικών εξόδων

63 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ισπανική, η Ιταλική και η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 30ής Ιουλίου 1993 ο Pretore di Genova, αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 37 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν ασκεί επιρροή σε μια εθνική νομοθεσία όπως η ιταλική, η οποία επιφυλάσσει τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού σε διανομείς που έχουν λάβει άδεια από τη δημόσια αρχή, άπαξ αυτή η τελευταία δεν επεμβαίνει στην επιλογή των προϊόντων τα οποία προμηθεύονται οι λιανοπωλητές.

2) Μια εθνική νομοθεσία, όπως η ιταλική, η οποία αναθέτει τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού πάσης προελεύσεως σε αδειούχους διανομείς, χωρίς όμως να παρακωλύει μ' αυτόν τον τρόπο την είσοδο στην εθνική αγορά προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών και πάντως χωρίς να δυσχεραίνει την είσοδο αυτή περισσότερο απ' ό,τι δυσχεραίνει την είσοδο των εγχωρίων προϊόντων στο δίκτυο διανομής, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ.

3) Τα άρθρα 5, 90 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν κωλύουν μια εθνική νομοθεσία, όπως η ιταλική, να αναθέτει τη λιανική πώληση επεξεργασμένου καπνού αποκλειστικά σε διανομείς στους οποίους χορηγεί σχετική άδεια η δημόσια αρχή.

4) Το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν κωλύει μια εθνική νομοθεσία, όπως η ιταλική, να τιμωρεί ως έγκλημα λαθρεμπορίας την υπό του καταναλωτή παράνομη κατοχή επεξεργασμένου καπνού προερχομένου από άλλα κράτη μέλη, για τον οποίο δεν έχει καταβληθεί ο σύμφωνος με το κοινοτικό δίκαιο ειδικός φόρος καταναλώσεως, ενώ η λιανική πώληση αυτών των προϊόντων, όπως και η των εγχωρίων προϊόντων του ίδιου τύπου, ανατίθεται αποκλειστικά σε διανομείς στους οποίους χορηγεί σχετική άδεια η δημόσια αρχή.

Rodríguez Iglesias Edward Puissochet

Hirsch Mancini Schockweiler

Moitinho de Almeida Kapteyn Gulmann

Murray Jann

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 14 Δεκεμβρίου 1995.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias